

8. Det eksistentielle fokus

I Karen Blixens fortællinger støder læseren ofte på spørgsmålet *hvem er jeg?* – enten direkte eller indirekte. I „Kardinalens første Historie“ (se side 152) siger kardinalen således, at mange mennesker søger råd og vejledning hos ham, men at han først i det øjeblik han kan hjælpe dem til at finde ud af hvem de er, kan frelse dem. Dette spørgsmål om identitet er fortællingernes **eksistentielle** aspekt, og det kobles hos Blixen sammen med selve *det at fortælle*. Fortællingen bliver uomgængelig til afklaring af ens identitet og af meningen med ens eksistens. At fortællingen også har den funktion, tages op og diskuteres i mange af Blixens tekster, som jo så bliver tekster om tekster, altså *metafiktion*.

Om den eksistentielle fortælling

“I Theatret har jeg været til et meget interessant Stykke, „Henri IV“; det er en ny Forfatter, Pirandello, – jeg ved ikke, om de spiller ham hjemme i Danmark. Mig morede han i højeste Grad, – det er Einstein i Litteratur!¹

Sådan beretter Karen Blixen i et brev fra Paris den 16. april 1925.

„Einstein i Litteratur“ – det er en meget præcis betegnelse for den måde den italienske forfatter Luigi Pirandello skriver på, men også for Karen Blixen selv; samt en hel række forfattere både før og efter hende.

Betydningsmæssigt ligger der i denne betegnelse selvfølgelig noget med *relativitet*. Albert Einstein havde i 1905 og i 1915 udformet sine teorier om hvordan rum og tid og legemsmasse er relative begreber. Ved „det relative“ forstås at noget er afhængigt af noget andet, i modsætning til „det absolute“, dvs. det der er urørligt og urokkeligt; sådan som man traditionelt har karakteriseret Gud. I moderne tid derimod relativiseres ALT.

¹ Karen Blixen: *Breve fra Afrika 1914-31*, 1996 bd. 2, s. 12.

Karen Blixens bemærkning peger på en bestemt slags litteratur, hvor relativiteten er helt grundlæggende. Det betyder at alle traditionelle forestillinger om hvad litteratur er, nedbrydes og gøres til genstand for diskussion, omformning og leg.

Man kan sige, at der traditionelt er en underforstået „kontrakt“ mellem forfatter og læser om at det forfatteren har skrevet, er fiktion. Udtrykket „Einstein i Litteratur“ kan opfattes som et billede på hvordan der helt bevidst skabes tvivl om dette kontraktforhold.

Pirandello dikterer til Pirandello. Fotomontage fra omkring 1920.

Seks personer søger en forfatter er titlen på et af Pirandellos skuespil, og allerede titlen skulle gerne skabe frugtbar forvirring i en læser med normalkontrakt i hovedet. Fiktionen blander sig i virkeligheden!

Litteratur af denne type indeholder gerne refleksioner over hvad den selv er, og hvordan den er blevet til det, den er. Det man kalder *metalitteratur*. Altså litteratur der bl.a. handler om sig selv: den rummer en ekstra selvreflekterende dimension. Forstavelsen „meta-“ betyder „bag ved“ eller „ud over“.

Nogle stikord til en analyse af tekster med *meta-aspekt* kan være:

- Relativitet. Identitet.
- Selvrefleksion.
- Genrediskussion.
- Forholdet mellem forfatter, fortæller, personer, læser.
- Intertekstualitet.
- Fiktion og virkelighed.
- Selve det at fortælle.
- Fortællingens betydning for identiteten.

Den eksistentielle fortælling

Det er forfatteren Svend Åge Madsen der har fundet på betegnelsen *den eksistentielle fortælling*. Det gjorde han i en tale i Frankrig i forbindelse med at en af hans romaner var blevet oversat til fransk. De franske kritikere syntes at hans skrivemåde var typisk dansk. Madsen havde ellers altid opfattet sig selv som en der havde sit blik rettet ud i verden, men nu prøvede han så at se sig selv udefra og spørge, om der mon skulle eksistere en særlig dansk skrive- og tænkemåde. Og så fik han altså øje på den genre, han kalder den eksistentielle fortælling. Og her er det vigtigt at vi holder begrebet „eksistentiel“ ude fra „eksistentia- listisk“, som refererer til den filosofiske retning „eksistentialisme“! Det der karakteriserer den eksistentielle fortælling er:

“På den ene side den legende fortælleglæde, en underfundig, ja ind i mellem en næsten pjattet fortællesholdning. Og på den anden side en fast overbevisning om at netop ved at frembringe disse legende fortællinger, er der mulighed for at trænge ind til de dybeste eksistentielle problemer, som ikke lader sig fatte på anden måde.

Forudsætningen for disse aspekter finder Madsen i to store danske forfatterskaber: H.C. Andersens fortællinger og Søren Kierkegaards eksistensfilosofi. Som eksempel på en eksistentiel fortæller fremhæver Madsen Karen Blixen.

Det pjattede er Blixen selv inde på, f.eks. da hun fortæller hvordan hun fra barn af elskede at fortælle og opdigte historier:

“Man har altid i litteraturen kunnet følge to retninger, en, der beretter om livet, siger *sådan er det*; i denne retning er for mig Dostojevskij den største af alle. Men så er der de andre, de, der går bort fra virkeligheden, dem, hvorom Goethe siger, at de medfødt har: *Lust zu fabulieren*. Jeg kan huske, at vi hver dag på Sct. Annæ Plads kom forbi et skilt, hvor der stod: *John Forbæchs Eftf.*, og jeg tænkte altid: Hvis det nu i stedet for var *John Efterbæchs Forfølger*, og derover lavede jeg min første spændende fortælling. Det har fulgt mig hele livet, dette at prøve på at forestille mig: Hvis nu det hele var omvendt, ganske anderledes end vi ser det. Denne hang

til at fortælle er sikkert yderligere blevet uddybet hos mig ved livet blandt farvede mennesker. Alle folk med arabisk blod har Lust zu fabulieren.²

I en sådan bemærkning viser Blixen at hun distancerer sig fra hvad man sædvanligvis forstår ved *realisme*, altså forestillingen om at der findes en objektiv virkelighed, som man i litteratur og sprog kan afspejle. De eksistentielle fortællere mener at man kun kan fatte og forstå verden gennem fortællinger om den: 'Verden kender vi i form af de fortællinger vi har modtaget på forskellig vis.' Og tilsvarende: 'vores verden er lig med de historier vi fortæller om den.' Tænk på: hvorfra ved DU f.eks. noget om Kina eller om Himmerige? Det samme gælder for mennesker: dem kan man kun etablere et forhold til ved at høre om dem – eller fortælle dem!

At fortælle menneskene er netop titlen på en roman af Svend Åge Madsen, som han henviser til i sin franske tale.

Fortælling og identitet

Her er vi inde på spørgsmålet om identitet, og hvordan den formes. Svend Åge Madsen udlægger det sådan: „Min identitet afgøres af hvilke historier jeg har taget til mig, hvilke historier jeg indgår i, hvilke historier jeg vælger at føre videre.“

En anden af Blixens beundrere er den norske forfatter Jan Kjærstad, som synes at have taget den 'danske' skrivemåde til sig. I romanen *Forføreren* besvarer han identitetsspørgsmålet sådan – i en samtale mellem et par unge studerende på et værtshus i København:

“Jeg prøver måske at sige, at ethvert menneske vel i lige så høj grad er en ansamling af historier som af molekyler. Jeg er blandt andet, hvad jeg har læst op gennem årene. Det forsvinder ikke. Det aflejres i mig som et, hvad skal jeg sige, sediment. [...] Måske består livet i at samle på historier [...] at samle sig et arsenal af gode fortællinger, sådan at man kan sætte dem sammen på forskellige, komplicerede måder, som et DNA. [...] Det er ikke baseparrenes rækkefølge, generne, man burde kortlægge, men rækkefølgen af de historier, der har været i ens liv [...]. Og hvem

² Interview i *Politiken*, 10. september 1935, i: *Samtaler med Karen Blixen*, udg. af Else Brundbjerg, Gyldendal 2000, s. 35

Somali-kvinder på Karen Blixens farm i Afrika. De var med til både at forme Blixens historier og hendes identitet. Hun skriver om dem i *Den afrikanske Farm* (s.153f): „Undertiden fortalte de mig Eventyr af samme Slags som Tusind og een Nats Historier, de var i Reglen i den komiske Genre og behandlede Kærlighed meget frit, Fælles for alle deres Historier var det, at Heltinden, enten hun var anstændig eller ikke, var de mandlige Optrædende overlegen og fik dem sat til Vægs.“

ved? Hvis man sætter dem sammen på en ny måde, så får man muligvis et andet liv.³

„Hvem er jeg?“ er altså et karakteristisk Blixen-spørgsmål (se f. eks. Karen Blixen: „af Kardinalens første Historie“ (se „af „Kardinalens første Historie“, side 152); ligesom det er vores alle sammens spørgsmål! Svaret ligger i fortællingen. Prøv at tænke på hvilke historier der har formet DIT liv; historier du har hørt fra din familie, fra dine venner, fra medierne. Og forestil dig så at DU hører nogle andre historier – fra nogle andre kilder – der kunne ’relativere’ din verdensanskuelse, dit liv, din identitet!

Metafiktion

Det er tydeligt at Kjærstad, ligesom Blixen i „Kardinalens første Historie“ (nedenfor), har selve litteraturen, dvs. sig selv, som tema. *Metafiktion er selvrefleksion*. Et stykke metalitteratur tredobles så at sige, nemlig på den måde at det 1) dels har en handling man som læser kan leve med i, 2) dels har en diskussion af hvordan historien i sig selv er skruet sammen, og endelig 3) en diskussion af hvilken type litteratur den anser sig selv for at være.

³ Jan Kjærstad, *Forførelsen*, 1993, s. 332

Babushka-dukke, kinesiske æsker og Karen Blixen-fortællinger har det tilfælles, at de inde i sig har „kopier“ eller „afspejlinger“ af sig selv. Ligesom på den her afbildede Babushka er de mindre historier i Blixens fortællinger ikke helt identiske; derved kommer de til at nuancere hovedfortællingen og/eller tillægge den nye aspekter.

Det kan ske ved en karakteristisk Blixen-teknik: I hovedfortællingen indlægger hun mindre historier, ligesom et kinesisk æskesystem, eller som en Babushka-dukke der indeni sig har stadig mindre dukker, der alle ligner hinanden. Sådanne 'historier inde i historierne' kan både afspejle og belyse hovedhandlingen, og de kan sige noget overordnet om den genre hovedfortællingen selv tilhører.

Titelpersonen (Kardinalen) fortæller i „Kardinalens første Historie“ om en Prinsesse Benedetta, som har et særligt kendskab til musik, især den såkaldte *Cadenza*; dette er en betegnelse for en slutningsdannelse i et musikstykke –

“baade den fulde eller fuldstændige Cadenza, og den saakaldte falske Cadenza, *cadenza d'inganno*, om hvilken Musikleksikonnet oplyser, at den træffer alle Forberedelser til en fuldendt harmonisk Afslutning og saa, i Stedet for at give den ventede Slutakkord, pludselig bryder af og ender i en uventet og urovækkende Klang.”⁴

⁴ “Kardinalens første Historie”, *Sidste Fortællinger*, 1957, s. 12.

Den musikalske komposition kan læses som en metafor for kompositionsprincippet i den historie, som citatet er taget fra („Kardinalens første Historie“), såvel som for Karen Blixens fortællinger i det hele taget. Det er Blixen-fortællingens egen – om end indirekte – selvrefleksion og selvkaraktistik.

I interviewet ovenfor taler Blixen om en type litteratur der er „gået bort fra virkeligheden.“ Madsen taler om en „pjattet fortællerholdning“. Ofte er denne slags litteratur karakteriseret ved at den mere eller mindre direkte gør opmærksom på at det, der fortælles, ikke er virkeligt, men netop noget opdigtet, noget man må forestille sig. *Det* er metalitteratur. Læseren tvinges til at tænke over forholdet mellem fiktion og virkelighed. Sit eget forhold til personerne i fortællingen. Og sin egen rolle som læser.

Hvordan skal man f.eks. forholde sig til udsagnene fra en person som Kardinalen i fortællingen nedenfor? Han hævder, at i en rigtig historie er de fortalte personer af en ganske anden støbning end mennesker af kød og blod. De er en slags vejvisere eller rollemodeller for læserne, i og med at de befinder sig på et andet plan, de er „larger than life“. Med sådanne „evige“ figurer og deres „skæbne“ in mente kan læseren sætte sit eget liv, sin egen historie i relief.

Hvad kan DU bruge personer til, der er „larger than life“?

„Kardinalens første Historie“ nedenfor er i sig selv del af et værk der regnes til verdenslitteraturens klassikere. Men som metafiktion peger den samtidig selv på spørgsmålet: hvad er det der gør et kunstværk til en klassiker, hvem er det der udødeliggøres?: Er det *forfatterne* (Homer, Shakespeare, Blixen), er det *figurerne* (Odysseus, Don Quixote, Don Juan) eller er det *historierne* (*Bibelen*, *Tusind og én nat*, *Syv fantastiske Fortællinger*).⁵

Til klassikerdagen i 2010 blev Karen Blixen annonceret med Jørgen Gustava Brandts ord: Hun er „meget gammeldags, fuldstændig up to date og langt forud for sin egen tid.“ Og måske også forud for vor tids læsere? For DIG?

⁵ Et par fine små metafortællinger: Luigi Pirandello: „*En Romanfigurs Tragedie*“ (1915) i: *I det fjerne*, 1934. Soya: „De Udødelige“ i: *Hvis tilværelsen keder Dem*, 1950 (her fokuseres på figurer som Julemanden, Rødhætte osv.). Svend Åge Madsen: „Forord“ i: *Mellem himmel og jord*, 1980 (her fokuseres på forfattere som Homer, Shakespeare, Blixen). Umberto Eco: „... beklager at måtte afslå“ i: *Med Platon til striptease*, 1971 (her fokuseres på værker som *Bibelen* og Dantes *Guddommelige Komedie*).

Karen Blixen:

af „Kardinalens første Historie“

Fra *Sidste Fortællinger*, 1957 (begyndelsen og slutningen)¹

- 1 „Hvem er De?“ spurgte Damen i den sorte Kjole Kardinal Salviati. Kardinalen saa op, mødte hendes Blik og smilede.
- 2 „Hvem er jeg?“ gentog han langsomt, „ved De, Madame, at De er den første mellem mine Skriftebørn, som nogensinde har gjort mig dette Spørgsmaal? Den første, maa jeg tro, som nogensinde er kommet paa den Tanke, at ogsaa jeg kunde have en Identitet at vedkende mig. Deres Spørgsmaal overrasker mig og sætter mig næsten i Forlegenhed.“
- 3 Hun blev staaende op og ned foran ham, uden at tage Øjnene fra hans Ansigt trak hun mekanisk sine lange Handsker paa.
- 4 „Mange Ulykkelige,“ sagde Kardinalen, „er i Tidens Løb kommet til mig for at søge Raad og Vejledning. Mange er kommet i Hast og i stor Angst og Nød –“.
- 5 „Som jeg selv!“ udbrød hun.
- 6 „Ja, i stor Angst og Nød,“ sagde han som til sig selv, „der dog aldrig har været dybere end min Medfølelse med dem. Og disse Ulykkelige har stillet mig mange vaandefulde² Spørgsmaal. De har udspurgt mig angaaende Tiden og Evigheden, angaaende vor Kirkes³ Dogmer og angaaende Kærligheden eller Døden, som om det var disse, der forvoldte deres Uro, – maaske har de selv troet at det var saaledes, Madame, de mangfoldige Forespørgsler har ikke været andet end ligesaa mange Variationer over eet eneste Raab fra Hjertet: „Hvem er jeg?“ Hvor jeg har kunnet besvare dette Spørgsmaal, hvor jeg har kunnet løse denne Gaade for dem, dér har de været frelst.“
- 7 „Som jeg selv,“ udbrød hun igen.
- 8 Hun tog et Skridt frem imod ham, saa at hendes Kjole raslede paa Gulvet.

¹ Tekstgrundlag: anvendt udgave 1996 (Gyldendals Bogklubber), s. 9-10 og 26-29.

² *vaandefulde*: pinefulde.

³ *vor Kirke*: dvs. den katolske kirke.

9 „Som jeg selv,“ udbrød hun for tredje Gang. „Da jeg allerførst kom til Dem og fortalte Dem om mit Dilemma, da lagde jeg ogsaa frem for Dem en Mængde Omstændigheder, som i sig selv var usammenhængende og indbyrdes disharmoniske, saa at jeg, idet jeg nævnede dem, aandelig talt maatte stoppe Fingrene i mine egne Øren. Under vore Samtaler sidenhen er alle disse Brudstykker blevet forenede til et Hele. Visselig ikke til nogen Idyl, – jeg ved jo, at der venter mig en *Furioso*⁴, – men til en harmonisk Akkord uden en eneste falsk Tone. De har vist mig mig selv! Jeg kunde idag sige til Dem, at De har skabt mig, og at jeg er fremgaaet under Deres Hænder, og det vilde i Sandhed være en Lykke at være blevet skabt af Dem, paa denne Maade. Men det er ikke saaledes, og min Lykke er endnu større, thi De har belært mig om, at jeg forlængst er blevet skabt, af Gud Herren selv og efter hans Tanke. Skulde da herefter noget paa Jorden eller i Himlen kunne skade mig? Lad mig ogsaa staa paa Randen af en Afgrund eller vandre, i en Snestorm, i vilde Bjerge, – Afgrundene og Snestormen er alle Guds Værk og er skønne og rigtige! Denne min Tryghed, min fuldkomne Sikkerhed i Livet og i Døden skylder jeg Dem, og jeg vil, i Liv og Død, takke Dem derfor.“

10 Hun lukkede et Sekund Øjnene og saa derefter igen op.

11 „Og dog,“ sagde hun blidt, „dog har jeg endnu een Bøn til Dem. Svar mig paa det Spørgsmaal, jeg lige nu gjorde Dem: Hvem er De?“

12 „Madame,“ sagde Kardinalen efter en Pause, „jeg er ikke vant til at tale om mig selv, jeg føler, at det ikke vil falde mig let. Men jeg kan ikke lade Dem gaa bort fra mig, – og maaske ses De og jeg ikke mere, – uden at opfylde denne Deres sidste Bøn til mig. Og i Virkeligheden,“ tilføjede han, „begynder jeg selv at fængsles af Deres Spørgsmaal. To Ting kunde jeg sige Dem i Forbindelse dermed: den ene, at jeg vistnok kunde have haft endog særlig Grund til at beskæftige mig med Problemet, den anden at jeg, ved Guds Naade, aldrig har gjort dette. Og tillad mig da nu, i Overensstemmelse med min Naturs Blufærdighed, at tale om mig selv som om jeg talte om en anden, og paa klassisk Manér at besvare Deres Spørgsmaal ved at fortælle Dem en Historie.

13 Tag da igen Plads, Madame, Historien kan blive lang.“

14 Uden at sige mere satte hun sig i den store Armstol som blev hende anvist. Biblioteket, i hvilket de to befandt sig, var køligt og dunkelt og laa himmelhøjt over Gaden, hvis Lyde kun naaede den

⁴ *Furioso*: musikstykke i et rasende, lidenskabeligt tempo.

Talende og den Lyttende som Bølgers sorgløse Mumlen i Strandkanten, i Vindstille.

15 „En Pige paa femten Aar,“ hegyndte Kardinalen, „rig af Hjerte og Forstand og fuldkommen uskyldig, blev giftet bort⁵ til en bigot og brysk Adelsmand, som var tre Gange saa gammel som hun selv ...

16 [her følger Kardinalens historie om ham selv]

17 Kardinalen løftede en Elfenbens Papirkniv fra Bordet, drejede den mellem sine Fingre og lagde den igen fra sig.

18 „Madame,“ sagde han, „jeg har fortalt Dem en Historie. Saalænge Mennesker har kunnet tale, er Historier blevet fortalt, og uden Historier vilde Menneskeheden have vansmægtet⁶ og været tørret ud, som den vilde være gaaet tilgrunde uden Vand. Den rettroende Histories Personer vil altid staa klart for os, endog ligesom lysende og paa et højere Plan end vi selv. Paa samme Tid vil de visselig ikke tage sig helt menneskelige ud, og vi kan uden Tvivl have Grund til at være lidt bange for dem. Alt dette er som det skal, og maa, være.

19 „Men jeg ser idag, Madame,“ fortsatte han eftertænksomt, „en ny Art Fortællekunst vise sig og vinde Indpas i vor civiliserede Verden, – ja, den har allerede hævdet sig imellem os og faaet stor Magt over vor Tids Læsere. Denne nye Kunst har en anden Ærgerrighed end de gamle Historier, den har foresat sig at gribe Mennesker fra det der kaldes det virkelige Liv, at placere dem i sine Romaner, hvor det saa kan føje sig, og der at lade dem selv forme og bestemme Historien. Den er, for at kunne bevare disse sine virkelige Mennesker paa nært Hold og paa samme Plan som Læseren og for ikke at gøre ham bange, rede – og villig – til at ofre og give Afkald paa Historien selv.

20 I vore nye Romaner bringes disse virkelige Mennesker os saa nær, at vi føler deres Legemsvarme og at vi, igennem alt hvad de siger og foretager sig, bestandig kan erkende dem som vore Venner og Omgangsfæller. Og under en saadan Udveksling af menneskelig Sympati mellem dem og Læseren vil da selve Historien tabe Terræn og Vægt, og vil ende med at fordampe og blive til intet, som en ædel gammel Vin naar man lader Flasken staa uden Prop.“

21 „Oh Deres Eminence,“ sagde hun, „fæld dog ikke saa haard en Dom over vor Tids nye, menneskeligt levende Fortællekunst. Den

⁵ blev giftet bort ...: 'arrangerede ægteskaber' er et almindeligt fænomen i Blixens forfatterskab såvel som i gammel dansk-europæisk kultur, især i den adelige og borgerlige overklasse.

⁶ *vansmægte*: sygne hen pga. mangel på f.eks. vand.

er mig selv meget dyrebar. Mange af de nye Romaners varmt aandende, bevægelige, splittede og fejlende Mennesker har betydet mere for mig end mine Venner af Kød og Blod. Naar jeg, Natten igennem, ved Lyset i Stagen har fulgt Ellenore's⁷ Skridt og har vædet min Hovedpude med hendes Taarer, da synes denne min Søster, usikker, splitted og fejlende som jeg selv, til Gengæld at have udgydt mine egne."

²² „Misforstaa mig ikke," sagde Kardinalen, „den Roman, om hvilken vi nu taler, som former sig omkring og lader sig skabe af sine Menneskeskikkelser, den er af anerkendelsesværdig Art, en alvorsfuld, højtstræbende menneskelig Frembringelse, – men den vil dog bestandig forblive en blot menneskelig Frembringelse. Den guddommelige Kunst er og bliver Historien. I Begyndelsen var Historien.⁸ Og til allersidst bliver det os forundt at overskue, og at gennemskue, den. Og det er dette Øjeblik, som vi kalder Dommedag.

²³ De husker sikkert ogsaa selv," bemærkede han, som i Parentes og med et Smil, „at den ældgamle guddommelige Histories Personer⁹ først viser sig paa den sjette Dag. Paa dette Tidspunkt maatte de naturnødvendigt træde frem, thi hvor Historien er, der vil Personerne samle sig.

²⁴ En Historie," genoptog han sin Forklaring, „har en Helt, og De ser denne Helt ligesom lysende og paa et højere Plan. Den udødelige Historie udødeliggør sin Helt, uden Hensyn til hans egen Beskaffenhed. Ali Baba¹⁰, der ikke i sig selv er andet eller mere end en hæderlig Brændehandler, gør Fyldest som Helt i en af Verdens dyrebareste Historier. Ifald det engang kommer dertil, at vor nye Kunst bliver eneherkende, og der ikke længere findes Historier, da vil der heller ikke længere findes Helte, men Verden maa klare – og kede – sig uden dem, indtil den Time slaar, da guddommelige Magter igen griber ind, og skaber en Historie, hvori en Helt kan aande.

²⁵ En Historie, Madame, har en Heltinde, en ung Kvinde som i selve denne Egenskab bliver Kampens Pris, og Heltens Belønning for alle Bedrifter og Trængsler. Men naar det engang kommer dertil, at der ikke længere findes Historier, da vil de unge Kvinder ikke længere være hverken Pris eller Belønning for nogen eller noget, – ja man kan tvivle om, at man til den Tid overhovedet endnu vil have unge

⁷ *Ellenore*: hovedpersonen i Benjamin Constants psykologiske roman *Adolphe* fra 1816.

⁸ *I Begyndelsen var Historien*: hentydning til Ny Testamente, Johs. 1,1: „I Begyndelsen var ordet".

⁹ *Den ældgamle ...*: hentydning til Gamle Testamente, 1. Mos. 1,27: „Og Gud skabte mennesket...".

¹⁰ *Ali Baba*: fra *Tusind og én nats Eventyr*, se illustrationer til „Gensyn" ovenfor side 50 og 53.

Kvinder, idet man da ikke længere vil kunne se Skoven for bare Træer. Eller," tilføjede han, som i sine egne Tanker, „det vil i bedste Fald blive strenge Tider, bedrøvelige Tider for en stolt Jomfru, for hvem ingen længere vil holde Stigbøjlen, men som maa stige ned af sin mælkehvide Ganger, og ligesom vi andre gaa til Fods ad støvede og stenede Veje. Ak! ogsaa hendes Elsker vil da være en bedrøvelig Skikkelse, som modstandsløs maa overvære, at hans Dame afklædes den gyldne, i eet Stykke vævede Historie, hvori hun skulle have været klædt, og staar nøgen for alles Øjne, som et Menneske af Hverdagen.

- 26 Historien," blev han ved, „vil, alt efter sin egen Plan og sit eget Væsen, placere og flytte rundt med disse to unge Mennesker, Helt og Heltinde, ligesom med deres Fortrolige og Rivaler, Venner, Fjender og Narre, og gaa støt frem efter sin egen Vilje. Ingen af dens Personer har nødig at se sig om efter noget Brændoffer¹¹, thi Historien vil frit forsyne dem dermed. Den adskiller, i Livet, de to Elskende ved Hellespots rivende Strøm og forener dem, i Døden, i en Gravhvælving i Verona.¹² Den varetager Heltens Behov, og hans unge Hustru bytter en gammel Kobberlampe bort for en ny, og han selv tilbereder med egen Haand sin Elskedes Aftensmaaltid af den Falk¹³, som kunde have reddet hendes døende, eneste lille Søns Liv. Historien varetager Heltindens Behov, og i det Øjeblik da hun løfter Lampen op for at betragte sin sovende Elskers Skønhed, lader den hende spille en Draabe brændende Olie paa hans Skulder. Historien sagtnar ikke sin Fart for at beskæftige sig med sine Personers Udtryk eller Holdning. Den lader sin gamle vanvittige Helts trofaste Vasal¹⁴ i Forfærdelse udbryde: „Er dette Verdens Ende?“ gaar fremad og lader os lidt senere roligt vide: „Dette er Verdens Ende.“
- 27 „Oh Gud," sagde hun, „hvad De kalder en guddommelig Kunst start tager sig i mine Øjne ud som et grumt og hjerteløst Spil, der piner og spotter de Mennesker, det har optaget i sig.“
- 28 „Grumt og hjerteløst kan det vel forekomme," sagde Kardinalen, „men dog kan vi, hvem det høje Embede som Historiens Vogter er blevet tildelt, forkynde for Dem, at for dens Personer Vejen til Frelse gaar gennem den selv og kun gennem den. Ifald velmenende og

¹¹ *Brændoffer*: som frelste Isak, da Abraham skulle ofre ham til Gud (1. Mos. 22).

¹² *Hellespots... Verona*: hentydninger til gammelt græsk sagn, og til William Shakespeares skuespil *Romeo og Julie*

¹³ *Kobberlampe... Falk*: hentydninger til Adam Oehlenschlägers *Aladdin*, og til en novelle i Giovanni Boccaccios *Dekameron* (5. dag, 9. historie).

¹⁴ *Vasal*: hentydning til Shakespeares skuespil *Kong Lear*.

medfølelse Læsere, som ønsker at forskaane Menneskene for Lidelse, vil forsikre disse Personer om, at de vil kunne fremlægge deres Angst og Nød for nogen anden Instans i Verden, da bedrager og spotter de dem, med virkelig Grumhed og Hjerteløshed. Thi i hele Verden har alene Historien Myndighed til at besvare det Menneskehjertets dybeste Nødraab der lyder: „Hvem er jeg?“

29 Der blev en meget lang Tavshed i Biblioteket.

30 Den sortklædte Dame stod ubevægelig, hensunken i Tanker. Til allersidst tog hun, halvt aandsfraværende, sin Mantille¹⁵ fra Stolen og draperede den om sig, og blev i samme Øjeblik en Modetegning af allernyeste Dato. Hun tog et Skridt frem mod Manden foran sig og standsede. I dette Afskedens Øjeblik var hun meget bleg.

31 „Min Ven,“ sagde hun, „kære Lærer, Vejleder og Trøster. Jeg føler og erkender, efter hvad De har fortalt mig, at De er i en højere Magts Tjeneste, og at De i denne er en nidkær¹⁶ og ubestikkelig Tjener. Jeg føler og erkender, at den som De tjener er en mægtig Herre, en af de to mægtigste i Universet og Evigheden.“

32 Hun lukkede et Sekund Øjnene og saa derefter op igen.

33 „Og dog,“ sagde hun idet hun fæstede sit Blik lige paa hans Ansigt, „dog beder jeg Dem, inden jeg forlader Dem – og maaske ses De og jeg ikke mere – om at besvare mig endnu et Spørgsmaal. Vil De opfylde ogsaa denne min sidste Bøn?“

34 „Ja jeg vil,“ svarede han.

35 „Kan De være sikker paa,“ spurgte hun, „at den Herre som De tjener, nidkært og ubestikkeligt, at det er Gud?“

36 Kardinalen saa op, mødte hendes Blik og smilede.

37 „Dette,“ svarede han, „dette, Madame, er en Risiko som Kunstnere og Præster i denne Verden altid maa løbe.“

¹⁵ *Mantille*: kort skulderslag til kvinder, brugt i 17-1800-tallet.

¹⁶ *nidkær*: næsten overdrevent ivrig og påpasselig.